

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2\(60\).129-137](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2(60).129-137)
УДК 330.332

Шуплат О.М.

АСПЕКТИ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті здійснено обґрунтування поняття «інвестиційний клімат» в сучасних умовах та проблеми підвищення інвестиційної привабливості економіки України в умовах євроінтеграції. Визначено основні шляхи його поліпшення. Проаналізовано динаміку рівня інвестиційної привабливості економіки України впродовж останніх шести років, зокрема, досліджено причини скорочення та збільшення їх обсягу за відповідний період. Сформовано припущення, про відновлення інвестиційного потенціалу економіки України та створення сприятливого клімату для залучення фінансових ресурсів з-за кордону за допомогою країн-партнерів. Проаналізовано виконання вимог висунутих Єврокомісією, щодо вступу України в ЄС та синхронізація їх із рекомендованими «Сімома принципами Лугано». Виокремлено заходи, щодо фінансового забезпечення виконання «Плану відновлення та розвитку України» в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, євроінтеграція, гранти, макрофінансова допомога, бюджетна підтримка, конфісковані активи, реструктуризація боргу, позики, боргові папери, пожертви.

Постановка проблеми. 23 червня 2022 року Європада надала Україні статус кандидата на вступ до ЄС. Разом із затвердженням статусу кандидата в ЄС Єврокомісія висунула Україні сім вимог, що стосуються проведення реформ, щоб в майбутньому з країни-кандидата вона могла стати членом Євросоюзу. Крім того, на Міжнародній конференції з відновлення України (URC 2022) в м. Лугано було ухвалено сім принципів, які стануть рецептом відновлення України, частину якого фінансуватимуть міжнародні донори та партнери. Позитивним також є той факт, що у продовження вищезазначених заходів вже запланована Міжнародна конференція з відновлення України на 2023 рік у Великій Британії. Ці події відкривають перед Україною великі можливості самореалізації та розкриття її економічного потенціалу. І потрібно невідкладно продовжувати працювати над імплементацією плану згідно затверджених принципів в рамках євроінтеграції.

Воєнні дії 2022 року суттєво дестабілізували економічну систему України, призвели до її глибоких структурних деформацій. Економіка

країни знаходиться в стані найбільшого економічного стресу за понад 30-річний період її незалежності. Україна має від війни великі збитки. Станом на початок вересня цього року державі нанесена шкода в сумі 326 млрд. дол. США. Це прямі фізичні збитки, які уряд країни зміг верифікувати спільно з експертами Світового банку. В таких умовах Україна не спроможна забезпечити соціально-економічний розвиток за рахунок власних фінансових ресурсів і потребує притоку іноземного капіталу. Більше того, економічні наслідки війни є суттєвим негативним фактором не тільки внутрішнього національного ринку, а й глобального.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним питанням відновлення економіки, загалом, та поліпшення інвестиційного клімату, зокрема, присвячено чимало праць українських вчених. Серед них О. Гошовська, А. Гура, В. Ємець, В. Опанасюк, Ю. Кіндзерський, Н. Чапляк та інші. Особливий інтерес становить аналіз необхідних кроків у сфері державного управління з метою активізації інвестиційного клімату України [1; 2; 3; 4]. Проте, незважаючи на велику кількість праць, присвячених даній темі слід відзначити потребу подальшого дослідження стратегічних кроків щодо покращення інвестиційного клімату національної економіки в умовах євроінтеграції України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): Провести обґрунтування

© Шуплат О.М., к.е.н., доц., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

інвестиційного клімату України в сучасних умовах та шляхів його поліпшення; здійснити аналіз виконання вимог висунутих Єврокомісією щодо вступу в ЄС та синхронізації їх із рекомендованими «Сімома принципами Лугано». Зробити виокремлення заходів щодо фінансового забезпечення виконання «Плану відновлення та розвитку України» в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У 2022 році Україна перебуває на шляху захисту своєї цілісності та Незалежності, що тягне за собою глобальні зміни в усіх сферах суспільного буття, в тому числі в соціальному, політичному та економічному житті країни. Загальні втрати економіки України через війну, у т.ч. непрямі (зниження валового внутрішнього продукту (ВВП), припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), на думку експертів аналітичного центру при Київській школі економіки (KSE Institute), можуть скласти від 564 до 600 млрд дол. США. За попередніми оцінками Національного банку України (НБУ) реальний ВВП втратить 33,4 % у 2022 році. Водночас МВФ, у свою чергу, прогнозує у 2022 році зростання українського державного боргу до 86,2% по відношенню до ВВП [3].

Стає все більш очевидним, що такі витрати Україна не може понести сама, тим більше, що остаточні цифри втрат економіки досі невідомі, адже війна ще триває. У липні цього року на Міжнародній конференції з питань відновлення України (URC 2022) у м. Лугано, український уряд озвучив суму у розмірі понад 750 млрд. дол. США. Фінансових ресурсів, які вже погодилися виділити західні країни, за оцінками Мінфіну, Україні наразі недостатньо. Хоча надання Україні допомоги залишається на порядку денному і обговорення тривають на різних рівнях. Значний акцент у співпраці буде зроблено на інвестиціях, що мають бути приведені у відповідність до кліматичної, екологічної і цифрової політики та стандартів ЄС, допоможуть Україні вийти сильнішою і стійкішою після її спустошення впродовж російського вторгнення [3].

Без участі міжнародної спільноти – у першу чергу фінансової допомоги, а також технічної, відновлення країни може затягнутися на довгий період, і матиме критичні наслідки як для громадян України, так і інших держав. 23 червня 2022 року Україна отримала статус країни-кандидата на вступ до ЄС і дворічну програму інтеграції до ЄС. Це відкрило перед Україною широкі перспективи доступу до програм ЄС, які поєднують інвестиції та необхідні реформи. І вже 5 вересня поточного року на засіданні Ради

асоціації ЄС та України президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляйен запропонувала запустити для цього платформу відновлення України.

Для залучення такої підтримки та забезпечення інтересу міжнародних інвесторів уряд України має здійснити чіткі кроки в напрямі формування сприятливого інвестиційного клімату. Тому проблема підвищення інвестиційної привабливості економіки України в умовах євроінтеграції є надзвичайно актуальною і важливою [4].

У повоєнний час Україна може стати однією з найпривабливіших країн світу для бізнесу, і найперше, для здійснення портфельних та прямих іноземних інвестицій (ПІІ). На сьогоднішній день, розробляється низка програм, реалізацією яких кожна країна може організувати ту чи іншу сферу відродження. Так, для прикладу Польща має намір інвестувати в розвиток космосу, Велика Британія – сільського господарства, Франція – ядерної енергетики, Італія – програми водню, Нідерланди – управління водними ресурсами, Естонія – в медицину, Чехія – в сталеплавильну галузь та координувати процес відбудови Дніпропетровської області тощо [5].

Отже, формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із стратегічних завдань, що сьогодні постали перед українською державою. Від його поліпшення залежить можливість стабілізації національної економіки та її подальша соціально-економічна динаміка.

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему [6, с.165].

І. Сазонець та В. Федорова вважають, що на макrorівні інвестиційний клімат містить показники політичного (включаючи законодавство), економічного та соціального середовища для інвестицій [7].

В Економічній енциклопедії за редакцією С. Мочерного зазначено, що інвестиційний клімат – сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процес інвестування народного господарства (на макrorівні) та окремих підприємств, компаній, галузей (на мікрорівні) [8].

Ми поділяємо думку Рзасва Г. і Вакулова В., які визначають що інвестиційний клімат «... в цілому представляє собою сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов (факторів, елементів), що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і

зарубіжних інвесторів і відповідно визначають ступінь ризику інвестицій» [9].

Внутрішній інвестиційний ринок України має потужний потенціал та перспективи до зростання. В першу черга, слід відзначити, що Україна володіє третиною світових чорноземів, майже п'ятою частиною розвіданих запасів залізної руди, має вагомні запаси марганцевої руди, графіту, каоліну, урану, рідкоземельних металів. Вона знаходиться в трійці світових експортерів аграрної продукції і відіграє ключову роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Україна має вигідне географічне розташування та значний людський потенціал.

Крім того, в останні роки з законодавчої точки зору, було докладено чимало зусиль для подальшої активізації інвестиційних процесів. Так, у лютому 2021 року Законом України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» прийнято нормативно-правові акти, що визначають вимоги до техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту із значними інвестиціями. Цей закон визначив державну підтримку проектів зі значними інвестиціями.

Також розроблено законодавство та нормативно-правову базу щодо розвитку інфраструктури державно-приватного партнерства (ДПП). Зокрема, прийнято Закон України «Про концесію», що розроблений з метою реформування концесійного правочину, імплементації основних принципів здійснення концесій та ДПП відповідно до права ЄС. Врегульовано різні аспекти концесійної діяльності та внесені зміни до 25 законодавчих актів з метою забезпечення системного підходу щодо організації відносин залучення приватного бізнесу до реалізації проектів ДПП. Урядом удосконалено механізм залучення інвестицій у зв'язку з прийнятим в 2021 році Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки» та деяких інших законодавчих актів України щодо залучення інвестицій у промисловий сектор економіки шляхом стимулювання створення індустріальних парків». Наразі до Реєстру індустріальних (промислових) парків вже включено 52 індустріальні парки, у 28-ми із них визначено керуючі компанії, а у 8-ми - вже є учасники [10].

В рамках українського проекту «Держава в смартфоні» в портал-застосунку «Дія» в 2022 році стартували дві програми "eРобота", через які подаються заявки на безповоротний грант для власної справи. Створений також додаток "Дія.City" для аутсорсингових компаній, R&D-

компаній, продуктових компаній, стартапів. Режим його роботи ґрунтується на моделі гіг-економіки, тобто моделі трудових відносин, заснованій на короткострокових контрактах або неформальних домовленостях та має спеціальний податковий режим.

Однак, попри наявний значний економічний потенціал, інвестиційна привабливість України до війни залишалася низькою. За даними НБУ обсяг ПІВ в економіку України (залишків) у 2021 року становив 62,13 млрд. дол. США. Надходження прямих інвестицій (інструменти участі в капіталі) в Україну у IV кварталі 2021 року дорівнювали лише 751,8 млн дол. США. Чистий приплив ПІВ у 2021 році становив 6,7 млрд дол. США [11].

Крім того, інтегральний показник Індекс інвестиційної привабливості, що визначений Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) у другій половині 2021 року знизився з 2,84 бала до 2,73 бала з 5-ти можливих, а у I півріччі 2022 року до 2,17 бала, що є найнижчим за останні 10 років (рис.1). Оцінка динаміки інвестклімату також погіршилася, 29% відмічали негативну динаміку проти 15% у 2020 році. Основними чинниками негативної оцінки інвестиційного клімату та привабливості, за результатами ЄБА, визначено: недосконалість податкової, фінансової та митної систем; адміністративний пресинг та корумпованість державних органів і податкової системи; монополізованість економіки; високий рівень недовіри суб'єктів підприємництва до державних органів влади та їх пасивність у заходах щодо підвищення інвестиційної привабливості національної економіки [12].

Негативним фактом є нерівномірний розподіл інвестицій за регіонами України: понад 70 % іноземного капіталу було вкладено в економіку 5 адміністративних областей: Київ і Київська область, Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Полтавська; 15 областей отримують менше 1 % загального обсягу ПІВ, що обмежує можливості їх розвитку.

Очевидно, що сьогодні перед державою постає необхідність пошуку шляхів та джерел подолання економічної кризи. Без участі міжнародної спільноти - у першу чергу фінансової допомоги, відновлення країни може тривати довгий період. З метою залучення фінансової підтримки з боку Євросоюзу (ЄС), а також країн «Великої сімки» і «Великої двадцятки» та забезпечення інтересу інвесторів, уряд України має працювати одразу за кількома основними напрямками, які включатимуть, окрім дипломатичних кроків, роботу в законодавчому полі, виконавчій системі та економічній сфері.

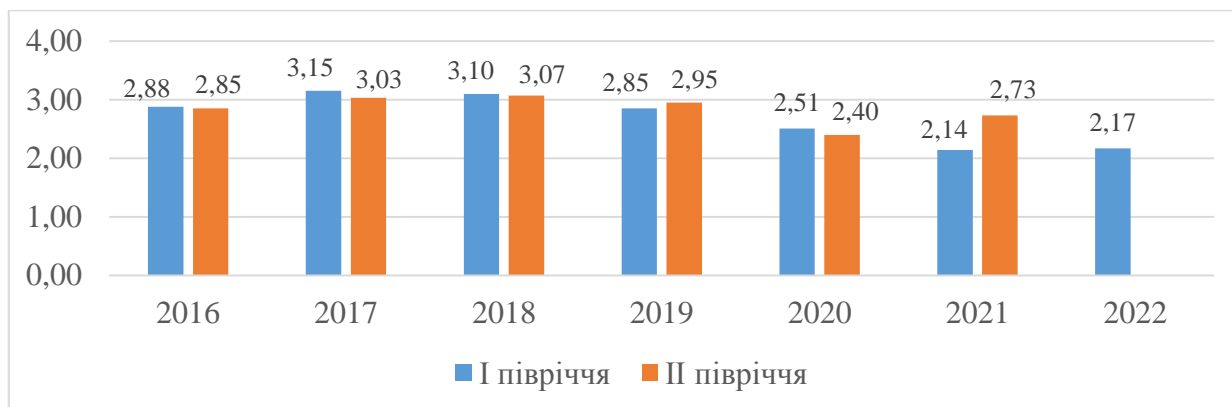

Рис. 1 . Динаміка рівня інвестиційної привабливості економіки України за методологією Європейської бізнес асоціації 2016-2021 рр.[13]

Першим кроком на цьому шляху було затвердження семи принципів відновлення України, які визначають критерії та методи відновлення економіки країни. До них належать: партнерство, згідно якого уряд України буде очолювати процес відновлення і втілювати його разом з міжнародними партнерами; спрямованість на реформи; прозорість та підзвітність, верховенство права; демократична участь; залучення нових стейкхолдерів; гендерна рівність та інклюзія, а також сталий розвиток.

Крім того на Міжнародній конференції у м. Лугано виокремлено 15 пріоритетних національних програм щодо фінансування спільно з європейськими партнерами, це: оборона та безпека, інтеграція в ЄС, довкілля та сталий розвиток, енергетична безпека та перехід, бізнес середовище, доступ до фінансування, макрофінансова стабільність, сектори з доданою вартістю, логістика та сполучення, модернізація регіонів та житлового будівництва, сучасна соціальна інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, культура та спорт, соціальна підтримка та міграційна політика. Також визначені потреби їх фінансування у розмірі >750 млрд. дол. США (~2/3 підтримка партнерів).

Із дискусії, що відбулася в м. Лугано, видно що передбачаються такі види залучення коштів на відновлення економіки України та їх джерел:

1. *Макрофінансова допомога.* ЄС станом на серпень 2022 року мобілізував близько 10 млрд. євро для підтримки гуманітарної, військової та фінансової стійкості України. Крім того, Єврокомісія планує надати Україні у 2022 році додаткову макрофінансову допомогу у вигляді позик на суму до 5 млрд євро, яка буде доповнена підтримкою інших двосторонніх і багатосторонніх міжнародних партнерів, включаючи країни «Великої сімки». Ця сума виплачуватиметься траншами з тривалими термінами погашення та пільговими

відсотковими ставками завдяки гарантії з бюджету ЄС.

2. *Бюджетна підтримка.* У вересні п.р. Євросоюз надав Україні бюджетну підтримку в 500 млн. євро. Суму в 151,7 млн дол. США гуманітарної допомоги оголосила і Канада: кошти підуть на гуманітарні, продовольчі потреби та розмінування українських територій.

3. *Позики.* Канада надасть Україні позику у розмірі 200 млн дол. США через Міжнародний валютний фонд на термінові потреби для забезпечення ліквідності.

4. *Боргові папери та конфісковані активи.* Єврокомісія планує випустити боргові папери ЄС для покриття короткострокових потреб України у фінансуванні впродовж наступних місяців, пов'язаних із потенційною злочинною діяльністю (зокрема, злочином вважатиметься ухилення від санкцій ЄС проти росії). Відповідний проєкт рішення вже є в роботі євровичовників. Всього Україна могла б отримати близько 500 млрд. дол. США таких активів (на даному етапі - до 150 млрд дол. США), щоб направити їх на відновлення, через механізм продажу спеціальних боргових розписок на світовому фінансовому ринку. А Естонія, Латвія, Литва та Словаччина запропонувала також конфіскувати активи російського Центробанку на суму 300 млрд. дол. США, заморожених на Заході щоб відбудувати Україну, важливо, що в червні група країн «Великої сімки» зобов'язалася вивчити їх використання.

На початку вересня 2022 року було озвучено, що Євросоюз розпочинає юридичну підготовку для передачі заморожених активів, у тому числі власності олігархів, на відновлення України після завершення бойових дій.

5. *Пожертви.* Є можливість розглянути варіанти пожертвування країнами «Великої сімки» їх невикористаних спеціальних прав запозичень (СПЗ), у тому числі через механізми,

які можуть розподіляти їх у формі грантів або пільгових кредитів. Мова йде про СПЗ, отримані у 2021 році, в рамках емісії для подолання наслідків пандемії Covid-19, у загальній сумі 415 млрд. дол. США. Якщо країни «Великої сімки» змогли б надати Україні хоча б 10% цих активів, це вже дозволило б значною мірою покрити її фіскальний розрив 2022 року. Допомога могла би здійснюватися як у вигляді пожертвування невикористаних СПЗ безпосередньо Україні, так і на спеціально створений мультидонорський рахунок Міжнародного валютного фонду (МВФ) для України [3].

6. *Реструктуризація зовнішнього боргу України.* За інформацією засобів масової інформації (ЗМІ), такі можливості готові обговорювати в Білому домі, а низка законопроектів із цього питання вже очікують розгляду в Сенаті США. За оцінками Рахункової палати України, такий крок є необхідним.

7. *Гранти.* Зруйнована війною країна не зможе обслуговувати та виплачувати додаткові борги в короткостроковому періоді, тому залучення грантової допомоги є найбільш пріоритетним напрямом фінансування економіки на противагу кредитуванню. Враховуючи розмаїття джерел допомоги, тісна координація донорів та реципієнтів економічної структури потрібна для мінімізації затримок і втрат. Цей спосіб є в даний час домінуючим в Європі та США, Євросоюз активно нарощує портфель грантів, у вересні ц.р. в чергове на 122 млн. євро.

Із вимог Єврокомісії до набуття Україною статусу члена Євросоюзу, оцінок експертів ЄБА та із матеріалів Міжнародної конференції з відновлення України (URC 2022) в м. Лугано на даному етапі основоположною лінією є боротьба з корупцією в країні. У цій сфері суспільного життя українські та іноземні інвестори стикаються з постійними проблемами.

Однією з вимог Єврокомісії, щодо вступу України в ЄС є проведення чесного конкурсу на посаду голови НАБУ. Це питання набрало особливої гостроти після того як у вересні цього року серйозне занепокоєння висловили послы в Україні країн «Великої сімки», зокрема, законопроектом №7654 «Про внесення змін до деяких законів України стосовно уніфікації вимог до керівників окремих державних органів» у Верховній Раді України. Цим документом створювалися правові ризики та невизначеність навколо процедур відбору керівництва ключових антикорупційних інституцій України [14]. Водночас нормальний конкурс на директора НАБУ був і залишається однією з вимог у переговорах про вступ України в ЄС.

Враховуючи неоднозначне ставлення різних державних органів України до формування цілісного набору антикорупційних заходів, більше того узгодженого його виконання, Європейська комісія розробила стратегічний план післявоєнного відновлення України під назвою «Відбудувати Україну» на сотні мільярдів євро. На шляху його реалізації Євросоюз вимагатиме від української влади боротися з корупцією та проводити реформи.

Слід зазначити, що при прийнятті рішення про надання Україні статусу кандидата у члени Євросоюзу в м. Брюсселі враховували започатковані та вже проведені в попередні роки соціально-економічні реформи. Водночас на даному етапі євроінтеграції України до ЄС потрібне значне їх прискорення та виявлення джерел розкриття економічного потенціалу країни. При цьому нами зроблено акцент на виявленні шляхів поліпшення інвестиційного клімату в державі. В той же час Україна повинна зміцнити свою правову та судову систему щоб зменшити потенціал для корупції. Створення уніфікованого правового середовища для всіх суб'єктів ринку передбачає узгодження національної нормативно-правової бази із приписами постанов інститутів Євросоюзу, взаємне визнання національних стандартів Україною та ЄС, приєднання України до правових актів, які обумовлюють міжнародні стандарти у різних галузях.

Існуючий в країні стан захисту прав власності та корпоративних прав є одним із факторів, які впливають на бізнес-середовище та інвестиційний клімат негативно. Ще 2019 року Верховною Радою України було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» для усунення ключових правових невідповідностей, що викликають проблеми для власників бізнесу та майна. Однак проблеми полягають не тільки у правовому полі – суттєвою перешкодою є невиконання рішень національних судів, а також вплив на рішення судів у ході розгляду справ.

Виходячи з цього, окремою сферою є правові норми, що регулюють права інтелектуальної власності – такі питання, мають пряме відношення як до виконання Україною зобов'язань про членство з ЄС, так і до стимулювання креативних індустрій та IT-галузі. Минулого року (23.12.2021 р.) Кабінет Міністрів підтримав законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності», який забезпечує внесення до

національного законодавства норм згідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Тривалий час в судовій практиці різнотлумаченням є питання з лібералізацією трудових відносин. Вкрай нагальним є усунення застарілих норм трудового законодавства. І в цій сфері слід продовжити добрі зміни. Так, 2021 року було прийнято за основу проект Закону №5388 щодо дерегуляції трудових відносин, який покликаний сприяти спрощенню ведення бізнесу та стимулювати правовому оформленню трудових відносин – у ньому, зокрема, передбачено можливість роботодавцям та працівникам обумовлювати більшість умов співпраці у трудовому договорі. У період війни та посилення внутрішньої міграції важливою є підтримка з «цифрової мобільності» для переміщеного бізнесу/людей, із тим щоб вони мали змогу жити та продуктивно працювати поза головними міськими агломераціями.

Згідно проведеного аналізу вважаємо, що слід продовжити позитивні напрацювання Кабміну України. Зокрема, відзначаємо прийняту урядову постанову щодо приватизації державного майна, яка дозволила результативніше запустити процес малої приватизації з 1 вересня 2022 року. Згідно неї, скорочені терміни проведення повторних аукціонів, а також процес передачі майна їх переможцю. Об'єкти приватизуються одразу з необхідними документами. Покращилася методика визначення вартості, що дає змогу забезпечити справедливу ціну і пришвидшити процес проведення аукціонів. При цьому важливо, що принцип прозорості та відкритості залишаються ключовими.

Варто зазначити, що у Верховній Раді конструктивно напрацьовується проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)», в якому передбачається скасування 17 дозволів, або п'ятої частини від усього Переліку документів дозвільного характеру. Реалізація цього законопроекту дозволить покращити умови ведення бізнесу, упорядкувати кількість документів дозвільного характеру шляхом скасування дозвільних документів (об'єктів, на які вони видаються), що не актуальні або дублюються та які не містять ризиків (загроз) для життя громадян, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави.

Дослідивши низку напрацювань органів виконавчої влади країни, вважаємо, що у цьому зв'язку варто підтримати ініціативу Державної реєстраційної служби (ДРС), яка спільно з Мінфіном, Мінцифри та Державної податкової служби (ДПС) підготували, а Мінфіном

прийнято наказ від 19.08.2022 р. № 248, за яким затверджено форму довідки-підтвердження резидентства для уникнення подвійного резидентства згідно міжнародних стандартів, визначено процедуру видачі відповідної довідки, зокрема у електронній формі, а також передбачено її видачу з транслітерацією англійською мовою. Це дає змогу мінімізувати ризик подвійного оподаткування підприємців за кордоном, оскільки в них виникає необхідність оподаткування в країні перебування доходу, отриманого на банківські рахунки, які відкриті в Україні, тобто з джерелом походження в Україні.

Поліпшення інвестиційного клімату вимагає від владних органів країни усунути значну бюрократизацію виконавчих процедур. Варто зазначити, що від 25 липня ц. р. автоматизовано витяги з технічної документації з нормативної грошової оцінки (НГО) земель. Це запроваджено Постановою КМУ №753 і стосується земельних ділянок сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів. Формувати витяги тепер можна в електронній формі без участі працівників Держгеокадастру, що значно спрощує та прискорює процедуру їх отримання по всій Україні.

Позитивного оцінювання заслуговує запровадження використання платіжних інструкцій на заміну розрахункових документів. В зв'язку з цим, ДПС запропонувала проект наказу Мінфіну «Про затвердження Порядку заповнення реквізиту «Призначення платежу» платіжної інструкції при сплаті (стягненні) податків, зборів, платежів та сплаті (стягненні), поверненні єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Проект передбачає максимальне спрощення алгоритму заповнення реквізиту «Призначення платежу» платіжної інструкції шляхом мінімізації кількості обов'язкових полів, які будуть заповнюватись платниками при сплаті податків, зборів, платежів та ЄСВ, а також органами виконавчої влади при стягненні податків, зборів, платежів, списанні коштів передоплати (доплати) митних платежів та при стягненні, поверненні ЄСВ.

Запровадження вищезазначених усунень бюрократичних процедур стає добрим підґрунтям для неупередженості судів. Це поперше. А по-друге, щоб норми законодавства не залишалися декларативними, то суди тепер зможуть працювати незалежно від інших гілок влади та посадових осіб. До того ж відмічені вище зміни сприятимуть формуванню дієвого механізму притягнення суддів до відповідальності за корупційні правопорушення,

посиленню системи виконання судових рішень та доступної для громадськості інформації щодо судочинства.

Проведений нами аналіз економічних процесів на територіях, де не ведуться бойові дії дає підстави підтверджувати акцент на максимальному стимулюванні переорієнтації економіки на підтримку армії, забезпеченні оборони, відновленні та підтриманні інфраструктури, забезпеченні продовольчої безпеки країни [7]. Пропонуємо виокремити низку наступних заходів щодо зміни в повоєнній стратегії держави цілей структурної її економічної політики з акцентом на підтримку малого бізнесу та самозайнятості населення. Серед них: розбудова національної фінансової системи щодо створення механізмів довгострокового інвестиційного кредитування, конкурсного розподілу державних інвестиційних ресурсів, ефективної концентрації заощаджень населення для фінансування цілей економічного розвитку; прискорення реформування амортизаційної системи шляхом її лібералізації та посилення інвестиційної спрямованості; впровадження механізмів участі індивідуальних інвесторів в операціях на фінансовому ринку; розвиток державно-приватного партнерства задля підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності; забезпечення постійної взаємодії органів виконавчої влади та підприємств, покращення інформаційного супроводу реалізації інвестиційних проектів; розвиток програм довгострокового кредитування індивідуальних інвестицій, зокрема, в підвищення енергетичної економічності житла, освіти, житлове будівництво.

На нашу думку всіляку підтримку слід надати створенню окремого Фонду відновлення України та спільно з ЄС створити спеціальний трастовий фонд для відновлення України.

В переліку заходів щодо фінансового забезпечення виконання «Плану відновлення та розвитку України» в умовах євроінтеграції слід зробити на захисті внутрішнього виробника і протидії імпорту. Нацбанк фактично в ручному режимі тримає курс гривні з початку повномасштабної війни і покриває платіжний дисбаланс за рахунок резервів та зовнішніх надходжень. Наразі це рішення допомогло запобігти паніці і зберегти банківську систему, не допустити гіперінфляції. Однак щойно ситуація стабілізується, валютні обмеження поступово зніматимуться і Нацбанк почне повертатися до принципів ринкового курсоутворення.

На нашу думку Національний банк України, як мегарегулятор держави, має перестати бути структурою, головне завдання якої тільки курсова політика. Слід внести зміни до Закону України «Про Національний банк України» в якому передбачити ширший перелік інструментарію, що спрямований на розвиток економіки. Головне завдання банківської системи після війни – повернення до кредитування економіки.

За підсумками проведеного аналізу вважаємо, що докорінної зміни вимагає стратегія управління непрацюючими кредитами (NPL), які отримали такий статус внаслідок війни. Оцінити зростання рівня непрацюючих кредитів можливо буде лише після війни. Це може бути 50% або всі 80%. В умовах відсутності додаткового капіталу для формування нових резервів (який формується з прибутку або за рахунок грошей акціонерів) українська банківська система ризикує зупинитися. Рациональним виходом з ситуації було б створення спеціальної державної інституції, яка взяла б на себе тягар управління проблемними кредитами. Держава, шляхом викупу у банків найбільш проблемних кредитів за допомогою НБУ або західних партнерів, перевила б до цієї інституції кредити NPL.

На етапі відбудови економіки країни вкрай актуальним є розвиток іпотечного кредитування та відновлення її інфраструктури. Російські війська знищили цілі житлові квартали, а подекуди міста та села. Самостійно держава на зможе все відбудувати, а тому нагальними будуть програми доступної іпотеки, в яких українські банки гратимуть ключову роль. Такі програми мають забезпечити житлом громадян України, чиї домівки зруйновано. Банки можуть видавати та адмініструвати іпотечні кредити, водночас самі кредити могли би бути передані на баланс спеціалізованої державної установи. Таким чином, зменшуватиметься навантаження на капітал банків, які не будуть зобов'язані роботи резервування під іпотеку. Крім того, економіка потребуватиме пільгових кредитів на відбудову зруйнованих та запуск зупинених підприємств, закупівлю обладнання, модернізацію та поповнення обігових коштів. Це мають бути програми перезапуску українського бізнесу подібні до «програми 5-7-9», які адмініструватимуть українські банки. Наразі така програма була розширена на більшу кількість банків, які фінансують аграрний сектор, який постійно потребує обігових коштів у своїй діяльності. Також слід стимулювати банки до участі в фінансуванні відбудови інфраструктури міст, доріг та мостів. Вони могли б

адмініструвати лізингові програми для постачання техніки, яка потрібна для відбудови України. За результатами проведеного обґрунтування поліпшення інвестиційного клімату в Україні у переліку необхідних заходів для цього особливе місце відводимо реформі податкової системи. Підтримуємо запровадження моделі «10–10–10», тобто ставки у розмірі 10% на ключові податки:

- податок на прибуток (нині базова ставка податку на прибуток становить 18%);
- податок на доходи фізичних осіб (нині передбачено чотири основні варіанти ставок ПДФО у 2022 році – нульова ставка 0%, 5%, 9% та 18%);
- податок на додану вартість (ПДВ, нині 20% – загальна ставка; 14% – ставка для деяких сільськогосподарських товарів; 7% – ставка ПДВ для медвиробів, лікарських засобів, екскурсійних послуг відвідувачам музеїв, показу оригінальних творів, адаптованих фільмів, послуг тимчасового розміщення/проживання).

Поділяємо також думку про скасування ЄСВ (єдиний соціальний внесок) і збільшення воєнного збору до 3%. Впровадження податкової реформи дасть змогу зменшити основне джерело корупції у податковій системі через зниження ПДВ, а зниження податку на працю загалом зацікавить і працівників, і роботодавців мати прозору зарплату. Для підсилення аргументації щодо зазначених реформаторських податкових кроків варто було б пройти євроінтеграційну експертизу.

На нашу думку Україні на своєму євроінтеграційному шляху слід домагатися активного залучення іноземних фінустанов. Європейські фінансові інститути можуть зайти в капітал українських банків і врятувати їх від банкрутства. Таке входження можливе шляхом відкриття кредитних ліній для фінустанов України з можливою їхньою конвертацією в капітал банків. Водночас ці кредити мають спрямовуватися на відновлення післявоєнної економіки. До війни подібна програма підтримки була організована між Європейським банком реконструкції та розвитку і державним Укргазбанком.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В Україні, у ході триваючої війни, відбуваються колосальні руйнування. Для відновлення економіки будуть потрібні відповідні ресурси. Партнерам країни зрозуміло, що міжнародна допомога і співпраця мають бути довгостроковими. Щоб зберегти готовність працювати з Україною в довгостроковій перспективі, підтримка українців повинна супроводжуватися заходами обґрунтованості змін, зміцнення довіри та відповідного контролю. Запропонована співголовами конференції України та Швейцарії «Луганська декларація» визначає узгоджені принципи політичного процесу на шляху країни до відновлення.

Підготовка масштабного плану відновлення України та реалізація програм швидкої відбудови – це активний рух у площині європейської інтеграції. Фінансування в ході такого руху має відбуватися поетапно з ходом війни та будь-яким можливим миром, переходячи від надання допомоги та реконструкції до модернізації та остаточного вступу до Євросоюзу.

Вважаємо, що запропоновані нами вище шляхи поліпшення інвестиційного клімату в Україні додадуть обґрунтованості в реалізації розкриття економічного потенціалу держави. До того ж це дозволить конструктивніше підійти до зняття спірного питання про те, які гарантії безпеки слід запровадити для заохочення приватних інвестицій у відбудову. Адже на цей аспект в умовах євроінтеграції нині звернута увага міжнародної спільноти, урядовців іноземних держав, значної кількості інвесторів, в тому числі закордонних. Тільки в Польщі вже понад 1200 компаній задекларували бажання взяти участь у відбудові України та відновленні туди експорту.

Сподіваємося, що пропонувані нами аналітичний матеріал, виокремлені заходи щодо фінансового забезпечення виконання «Плану відновлення та розвитку України» в умовах євроінтеграції стануть доповненням до широкої та зацікавленої дискусії напередодні Конференції з відновлення, що ініційована в Швейцарії, яка запланована для проведення у 2023 році у Великій Британії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення: 29.08.2022).
2. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine (2022) CERP PRESS. URL: <https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine.pdf> (дата звернення 4.09.2022)
3. Кращі практики реструктуризації боргу та повоєнного «зеленого» відновлення: можливості для України. Квартальний звіт 2. 2022. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/2-quart_d4cl.pdf
4. Гура А.О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Збірник наукових праць*

- Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». 2015. Вип. 15. С. 188-196.
5. Наталуха Д. Іноземні інвестиції найкраща гарантія безпеки України. *Слуга народу*. 02.05.2022 р. URL: <https://sluga-narodu.com/inozemni-investytsii-naykrashcha-harantiia-bezpeky-ukrainy-dmytro-natalukha/> (дата звернення 8.09.2022)
6. Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. №3 (11). С. 165-170.
7. Сазонєць І.Л., Федорова В.А. Інвестування : підручник. К.: Центр учбової літератури. 2011. 312 с.
8. Економічна енциклопедія : в 3 т. / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. К.: Видавничий дім «Академія», 2000. Т.3. 864 с.
9. Рзаєв Г.І., Вакулова В.О. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 3(1). С. 137–143
10. Данилишин Б.М. Щодо стану інвестиційних процесів в економіці України та шляхів їх активізації. LB.ua URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protsezi.html (19.01.2022)
11. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні за 2021 рік. *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=Стан%20інвестиційної%20діяльності%20в%20Україні> (14.05.2022)
12. Прокопчук О.А., Горбачова І.В., Мамченко Т.С. Іноземний капітал в економіці України. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. №37.
13. Офіційний сайт Європейської бізнес асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (дата звернення 8.09.2022)
14. G7 стурбована законопроектом №7654: «Створює невизначеність навколо процедур відбору керівництва ключових антикорупційних інституцій України». *Цензор.нет*. URL: <https://censor.net/ua/n3365302>

REFERENCES

1. *Ekonomika Ukrayiny pid chas viyny: operatyvna otsinka, kviten' 2022*. Tsentr ekonomichnoyi stratehiyi. URL: <https://ces.org.ua> (data zvernennya: 29.08.2022). (in Ukrainian)
2. *A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine (2022)* CERP PRESS. URL: <https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine.pdf>
3. *Krashchi praktyky restrukturyzatsiyi borhu ta povoyennoho «zelenoho» vidnovlennya: mozhlyvosti dlya Ukrayiny. Kvartal'nyy zvit 2*. 2022. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/2-quart_d4cl.pdf
4. Hura A.O. Investytsiynyy klimat v Ukrayini: suchasnyy stan ta napryamy pokrashchennya. *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody «Ekonomika»*. 2015. Vyp. 15. S. 188-196.
5. Natalukha D. Inozemni investytsiyi naykrashcha harantiya bezpeky Ukrayiny. *Sluha narodu*. 02.05.2022 r. URL: <https://sluga-narodu.com/inozemni-investytsii-naykrashcha-harantiia-bezpeky-ukrainy-dmytro-natalukha/> (data zvernennya 8.09.2022)
6. Tretyak N.M. Faktory formuvannya investytsiynoho klimatu v Ukrayini. *Finansovyy prostir*. 2013. №3 (11). S. 165-170.
7. Sazonets' I.L., Fedorova V.A. Investuvannya : pidruchnyk. K.: Tsentr uchbovoyi literatury. 2011. 312 s.
8. *Ekonomichna entsyklopediya : v 3 t. / redkol.: S.V. Mochernyy (vidp. red.) [ta in.]*. K.: Vydavnychyy dim «Akademiya», 2000. T.3. 864 s.
9. Rzaev H.I., Vakulova V.O. Metodyky otsinky investytsiynoyi pryvablyvosti na rivni krayiny ta perspektyvy yikh vykorystannya v ekonomichnomu analizi. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2016. № 3(1). S. 137–143
10. Danylyshyn B.M. Shchodo stanu investytsiynykh protsesiv v ekonomitsi Ukrayiny ta shlyakhiv yikh aktyvizatsiyi. LB.ua URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protsezi.html (19.01.2022)
11. Informatsiyno-analitychni materialy shchodo investytsiynoho klimatu v Ukrayini za 2021 rik. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=Стан%20інвестиційної%20діяльності%20в%20Україні> (14.05.2022)
12. Prokopchuk O.A., Horbachova I.V., Mamchenko T.S. Inozemnyy kapital v ekonomitsi Ukrayiny. *Ekonomika i suspil'stvo*. 2022. Vyp. №37.
13. Ofitsiynyy sayt Yevropeys'koyi biznes asotsiatsiyi. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (data zvernennya 8.09.2022)
14. G7 sturbovana zakonoproektom №7654: «Stvoryuye nevyznachenist' navkolo protsedur vidboru kerivnytstva klyuchovykh antykoruptsiynykh instytutsiy Ukrainy». *Tsenzor.net*. URL: <https://censor.net/ua/n3365302>

Отримано 15.09.2022